

فتوت نامه

ابن معمار حنبلی بغدادی

(۸ رگشته سال ۶۴۲ هـ ق)

و متن دو سخنرانی دخت، مصطفی جواد درباره فتوت

با مقدمه

مصطفی ملکیان

مترجم؛

عبدالعلی اسپهبدی

سرشناسه: ابن معمار، محمد بن ابی المکارم
عنوان و نام پدیدآور: فتوت‌نامه ابن معمار حنبلی بغدادی... / با مقدمه تقی الدین هلالی؛ مترجم عبدالعلی اسپهبدی.
مشخصات نشر: تهران: صمدیه، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری: ۲۵۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۴۲-۳۷-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: چاپ اول
موضوع: جواد، مصطفی، ۱۹۳۱ - م. -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع: فتوت -- متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع: Futuwwa (Islamic social groups) -- Early works to 20th century
شناسه افزوده: هلالی، محمد تقی الدین، مقدمه‌نویس
شناسه افزوده: Hilali, Taqi al-Din
شناسه افزوده: جواد، مصطفی
شناسه افزوده: Jawad, Mustafa
شناسه افزوده: اسپهبدی، عبدالعلی، ۱۳۱۸ - مترجم
رده‌بندی کنگ: BP ۲۰۰
رده‌بندی دیویی: ۲۵۰/۱۸۵
شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۲۱۰۰

انستتات
صمدیه

فتوت‌نامه ابن معمار حنبلی بغدادی

و متن دو سخنرانی دکتر مصطفی جواد درباره فتوت

با مقدمه مصطفی ملکیان

- مترجم: عبدالعلی اسپهبدی
- شمارگان: ۳۰۰ نسخه
- چاپ اول: ۱۳۹۹
- قیمت: ۴۲۰۰۰ تومان
- چاپ: پردیس دانش
- ناشر: صمدیه
- مدیر نشر: لطف‌الله میثمی
- نشانی: تهران، میدان توحید، نصرت غربی، شماره ۲۴، طبقه سوم
- کدپستی ۱۴۵۷۸۳۷۴۵۴، صندوق پستی ۱۳۴۴۵/۸۹۵ تلفاکس: ۶۶۹۳۶۵۷۵
- حقوق ناشر محفوظ است

فهرست

مقدمه؛ خطفی ملکیان	۱
درآمد	۷
متن سخنرانی همدکرمعافمی جواد درباره‌ی فتوت در «مجمع علمی عراق»	۱۱
سرگذشت این کتاب: کتوتقی‌الدین هلالی	۹۳
نسخه خطی و مؤلف	۱۰۳
کتاب‌الفتوة	۱۰۹
فصل اول:	
در معانی لغوی و شرعی واژه فتوت و آیات و اخبار و آثار وارده در آن	۱۱۵
فصل دوم:	
در حقیقت فتوت و اصل و منشاء آن و منزلت آن در شریعت و فرق میان فتوت و مروت و اخوت و تصوف و میان بستن	۱۲۱
فصل سوم:	
در تعریف فتوت و فتی و رسوم و صفات او که بالغ بر سی قول است	۱۲۹
فصل چهارم:	
در شرایط فتوت و قیود صحیحه و مکمله‌ی آن	۱۳۷
فصل پنجم:	
در کسانی که فتوتشان درست است و کسانی که فتوتشان درست نیست و در آنچه فتوت را باطل می‌کند و آنچه آن را ناقص می‌کند، و در ذکر گناهان کبیره و صغیره	۱۴۳
فصل ششم:	
در الفاظ مصطلح میان جوانمردان	۱۵۵

فصل هفتم:

در کیفیت جوانمرد و صفات داوطلب/ شاگرد و اجتماع/ گردهمایی و مهمان کردن و خطبه و میان بستن و تکمیل و شرب..... ۱۷۷

فصل هشتم:

در معانی حکمت شد با میان بستن و تکمیل و آب و نمک..... ۱۸۹

فصل نهم:

در خصلت های جوانمرد/ کارهایی که باید انجام دهد، و کارهایی که باید از انجام آنها بپرهیزد و آنها را بالغ بر دو بست خصلت اند..... ۱۹۳

فصل دهم:

در حکایات جوانمردان بیشکسوت و کرامت و مروت ایشان، و در اقوال متأخران نادان و بدعت هایی که در قنوت گذاشته اند..... ۱۹۷

پیوست ها..... ۲۱۵

در انتقال قنوت و تحرات آن و تمایز نظرهایی که در آن صورت گرفته و هشدار به متخلفین..... ۲۱۷

تعلیقات..... ۲۲۱

نمایه..... ۲۳۱

مقدمه

خوی و رفتار جوان مردان

در این نوشته‌ی کوتاه به خاستگاه و تحولات و تطورات و همگراییها و واگراییهای تاریخی اهل فتوت (یا: اخیان، یا: جوان مردان) نمیردازم. نیز، کاری ندارم به ربط و نسبت اهل فتوت با سایر گروه‌های اجتماعی و فرهنگی کمابیش یا دقیقاً مشابه آنان، مانند اخوان (یا: اخیان، یا: آخیه)، سرران (یا: اسواران) یا ارتشتاران یا اسفهلاران یا کلوهای یا سالوکان یا اهل ابیرنات ایرانی، مجاهدان یا غازیان یا مرابطان یا منظوعه‌ها یا فرسان یا محلوکان عرب، شوالیه‌ها، و صیخی قرون وسطی، صوفیه و متصوفه، دراویش و اهل فقر (یا: فقرآء)، ملامتیه (یا: ملامتیان)، و ریه (یا: قلندران)، اخوان الصفا، قمرطیان، اسماعیلیه، سر به داران، عیاران، پهلوانان، شصاران (یا: شاعران، یا: شاطرپیشگان)، لوتیان (یا: لوطیان)، ورزش کاران و زورخانه کاران (یا: زورگران)، همچنین، در مقام تعیین میزان سهم آیین مهر، دین زرتشت، مانویت، و دین اسلام در آموخته‌ها و روشهای اهل فتوت، یعنی نظر و عمل آنان، نیستم. قصد من، در این جا، تأکید بر آراء و نظرات اهل فتوت درباره‌ی خوی و رفتار اخلاقی، در عین قبول پاره‌ای از سطح ضعف در این آراء و نظرات، است. ناگفته پیدا است که این تأکید، به هیچ روی، شامل حال آداب و رسوم و عرف و عادات اهل فتوت، مثلاً پوشیدن شلوار فتوت و نوشیدن کأس مروت (شربت نمک آب)، که مشمول و تابع گذر زمان و مکانها و زمانها و وضع و حالهای خاص‌اند، نمیشود.

اکنون، فهرستی از مهم‌ترین احکام و قواعد اخلاقی اهل فتوت را می‌آورم:

(الف) احکام و قواعد ناظر به ارتباط انسان با خدا:

(۱) برگزیدن خدا بر هر چه غیر اوست

- (۲) معطوف ساختن محبت خدا به خود، از طریق محبت اولیاء خدا
- (۳) پاس داشت حرمت خدا
- (۴) استغناء به حق و عدم تعلق به خلق: وابستگی به خدا و وابستگی از غیر خدا، بویژه دل بستگی نداشتن به مال و جاه و مقام
- (ب) احکام و قواعد ناظر به ارتباط انسان با خود:
 - (۵) قدر و قیمت «خود» راستین خود را دانستن و گوهر خود را ارزان نفروختن و، در نتیجه، پرهیز از طمع و حرص به لذت مادی و دنیوی حقیر
 - (۶) «خود» (های) دروغین خود را شکستن، که بزرگترین مصداق بت شکنی است: کوچک شماری «خود» (های) دروغین، بل، نادیدن آن(ها)
 - (۷) مراعات باطن خود را بر مراعات ظاهر خود، بمراتب، ترجیح دادن
 - (۸) بددعایی
 - (۹) اشتغال انحصاری به عیوب و نقائص خود، مبارزه با آنها، و مجاهده‌ی نفس
 - (۱۰) به کار بستن صبر و شکیبایی در هر کار و در مصائب و شداید روزگار، بویژه صبر بر از دست رفتن از درخواستهای بیشمار مردم
 - (۱۱) بلا و مصیبت را احسن عافیت دیدن و از کف رفتن نعمتی اندوهناک نشدن (و از به دست آمدن نعمت، ترشادان نگشتن)
 - (۱۲) لب به شکوه و شکایت نگذاشتن از فقر و فاقه، مرض و ضعف، محنت و عجز، و سایر ناملایمات زندگی، و کوتا شدن، آب روی فقر و قناعت نبردن
 - (۱۳) پرورش شجاعت و دلیری و قوت قلب و استقامت در خود
 - (۱۴) کم سخنی
 - (۱۵) ضبط و مهار زبان
 - (۱۶) سعی در عدم تضييع وقت و عمر
 - (ج) احکام و قواعد ناظر به ارتباط انسان با انسانهای دیگر
 - (۱۷) دیگران را بهتر از خود دانستن
 - (۱۸) صداقت و رزی با دیگران: نمودن منطبق بر بود داشتن، دوری از تظاهر و ریا، و اخلاص در عمل
 - (۱۹) تواضع، بویژه به هنگام تنعم و دارایی (از هر نوع)، و احتراز از عجب، و خود بزرگ پنداری

- (۲۰) نیک خواهی و پاک دلی برای همه
- (۲۱) عدل و انصاف
- (۲۲) شفقت بر همه، اعم از مطیع و عاصی
- (۲۳) وفاء به عهد و پرهیز از پیمان شکنی
- (۲۴) اداء امانت و احتراز از خیانت در امانت
- (۲۵) رازداری و کتمان سِر، به هر قیمتی
- (۲۶) راست گویی، بلا استثناء و در هر وضع و حال
- (۲۷) حسن ظن و اعتماد به دیگران
- (۲۸) پرهیز از عیب جوئی و عیب گویی از دیگران و سعی در دیده را نادیده گرفتن
- (۲۹) کسی را تازی و تخطئه نکردن
- (۳۰) زیان کسی را سو خود ندانستن و اجتناب از مردم آزاری "إضرار به غیر" به هیچ کس ظلم و حار و تازی و تعدی نکردن
- (۳۱) نیکی را با بدی پاسخ گفتن، یعنی پرهیز از عُذر و خیانت
- (۳۲) بازداشتن پُندان از بدی به یکسان و کوتاه کردن دست ستمگران از ستم دیدگان
- (۳۳) یاری بیچارگان و برآوردن حوائج آنان کسی را از در نراندن
- (۳۴) پناه دادن به بیناهان
- (۳۵) مهمان نوازی نسبت به غریبان و بیگانگان
- (۳۶) گشاده دستی و احتراز از بخل، حتّا در تنگدستی
- (۳۷) عفو از ظلم و جور دیگران و بدی را با بدی پاسخ گفتن، بویژه در موضع قدرت
- (۳۸) حلم و بردباری
- (۳۹) احسان و بخشش و بخشایش را با منت توأم نکردن
- (۴۰) نرمی و رحمت و شفقت بر ضعفاء و درستی و غلظت و شدت با گردن کشان
- (۴۱) ملاطفت و مهربانی با فقرا و درویشان
- (۴۲) جور و جفا نکردن با اسیران